

DNI NEUROPSYCHOFARMAKOLOGICZNE

WE WSPOMNIENIACH ORGANIZATORA PROF. DR. HAB. RYSZARDA BRUSA

Pod koniec lat 60. ubiegłego wieku powstał centralny system finansowania badań naukowych. Odpowiednie środki finansowe przekazywano wiodącym jednostkom naukowym do ich dyspozycji i nadzorowania sposobu wydatkowania. Były to głównie instytuty badawcze. Dla farmakologów tym głównym ośrodkiem był Instytut Farmakologii Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, kierowany przez Prof. dr hab. n. med. **Jerzego Maja**, który rozdzielał przyznane środki poszczególnym podległym mu jednostkom badawczym (zakładom) oraz jednostkom zewnętrznym, takim jak katedry i zakłady farmakologii uczelni medycznych w Polsce.

W taki sposób w działalność naukową inspirowaną i kierowaną przez Instytut Farmakologii PAN w Krakowie włączona została między innymi Katedra i Zakład Farmakologii w Zabrze-Rokitnicy ówczesnej Śląskiej Akademii Medycznej, której kierownikiem od roku 1969 był dr n. med. **Zbigniew S. Herman**. Jego udział w zespole badawczym był szczególnie cenny, bowiem w drugiej połowie lat 60. przebywał rok w laboratorium Prof. **Bernarda B. Brodie'go** w Narodowym Instytucie Zdrowia w Bethesda w USA, gdzie nabył umiejętność oznaczania zawartości amin biogennych w mózgu zwierząt doświadczalnych. Na początku lat 70. był jedynym w Polsce farmakologiem, który tę umiejętność posiadał i chętnie przekazywał ją innym. To spowodowało, że dyrektor Instytutu PAN w Krakowie Prof. **Jerzy Maj** włączył dr. hab. **Zbigniewa S. Hermana** do zespołu opracowującego temat „Leki psycho- i neurotropowe i mechanizmy ich działania” w ramach Problemu Węzłowego PAN 10.4. pt. „Układ nerwowy oraz systemy i elementy biocybernetyczne”. Zamysłem Prof. **J. Maja** było, by prócz obowiązkowego składania pod koniec roku sprawozdań z realizacji zadań przedstawiać wstępne wyniki już na początku każdego roku podczas spotkań organizowanych w różnych ośrodkach biorących udział w programie, które nazwał „Wiosennymi Roboczymi Konferencjami” i w których Komitecie Naukowym zasiadał. Między innymi taką konferencję w latach 70. urządził dr hab. **Z.S. Herman** w Katedrze Farmakologii w Rokitnicy ŚAM.

W połowie lat 70. do realizacji tematu „Leki psycho- i neurotropowe i mechanizmy ich działania” Prof. **J. Maj** włączył autora niniejszych wspomnień, dr. hab. **Ryszarda Brusa**, który wspólnie z lek. **Andrzejem Sokolą** i studentami Koła Naukowego STN opracowywał skromny program badawczy dotyczący ośrodkowego działania eikozanoidów u ssaków. Na spotkaniach również referowałem wyniki swoich badań. Mając dość duże doświadczenie w organizacji obozów społeczno-wychowawczych dla studentów ŚAM (od 1967 r.), postanowiłem jakoś podziękować Prof. **J. Majowi** za włączenie mnie do zespołu i zaproponowałem, że w 1979 r. zorganizuję wraz ze współpracownikami XI Wiosenną Roboczą Konferencję na temat leków psycho- i neurotropowych i mechanizmów ich działania. Postanowiłem urozmaicić przebieg tego sympozjum i zorganizowałem je w Ustroniu-Jaszowcu w Domu Nauczyciela w dniach 24–25 kwietnia 1979 r. Uczestniczyło w nim wielu wybitnych farmakologów z całej Polski, którzy przedstawili 41 referatów i doniesień naukowych. Z uwagi na panujący wówczas kryzys ekonomiczny i braki w zaopatrzeniu wystosowałem do władz wojewódzkich w Bielsku-Białej specjalną prośbę o dodatkowy przydział na obrady 50 kg wyrobów mięsnych, na co uzyskałem zgodę.

W opinii Prof. **J. Maja** i Uczestników ta wyjazdowa forma konferencji była udana, więc poproszono mnie o zorganizowanie kolejnej. I tak w 1981 r., również w dniach 24–25 maja odbyła się w tym samym miejscu XIII Wiosenna Robocza Konferencja, na której wygłoszono 43 doniesienia naukowe. Również i tym razem władze lokalne wsparły nas dodatkowym przydziałem żywności. Z pierwszych trzech spotkań naukowych organizowanych w Ustroniu sporządzono pamiątkowe albumy, które przekazano Bibliotece Instytutu Farmakologii PAN.

Na prośbę Prof. **J. Maja** podjąłem się wraz z zespołem organizacji kolejnych Wiosennych Konferencji w 1984 r. (21–24.05), 1986 r. (13–15.05.), 1988 r. (27–29.05.), 1989 r. (3–5.05.) oraz w 1990 r. (19–21.04.), w trakcie których przedstawiono odpowiednio 47, 54, 49, 31 i 37 wykładów i doniesień naukowych.

W 1990 r. od Prof. **Maja** usłyszeliśmy o czekającej nas w wyniku transformacji ustrojowej zmianie systemu finansowania badań naukowych. I rzeczywiście na grudniowym spotkaniu sprawozdawczym w Instytucie Farmakologii PAN w Krakowie otrzymaliśmy informację o zakończeniu realizowanego dotychczas programu badawczego. Jednocześnie Prof. **J. Maj** przekazał, iż czeka nas system indywidualnego ubiegania się o środki na badania naukowe (granty). Groziło to rozpadem dotychczasowego zespołu, co przyjęliśmy z ogromnym żalem, bo byliśmy bardzo zżyci.

W przerwie składania sprawozdań podszedłem do Prof. **J. Maja** i zapytałem: „– Panie Profesorze, co dalej? Czy rozpadnie się nasze naukowe środowisko tak wspianale

zintegrowane pod skrzydłami Instytutu Farmakologii?”. Zaproponowałem, abyśmy kontynuowali nasze coroczne wiosenne spotkania naukowe, tylko w innej formie. Dodałem, że podejmuję się je organizować. Miałem doświadczenie, gdyż zorganizowałem dotychczas 7 konferencji. Zaznaczyłem: „– Przecież niemożliwe, by tak zbudowana integracja środowiska naukowego miała się rozpaść decyzją administracyjną”. Prof. **Maj** (nie ukrywam) był zadowolony z mojej propozycji oznajmiając: „– To jest dobry pomysł”. Po chwili rozmowy uzgodniliśmy, że kontynuujemy nasze zebrania naukowe, a ja podejmę się ich organizacji w dotychczasowej formie. Powstał problem – jak je nazwać? I tu Prof. **Maj** stwierdził, że nazwa powinna być na tyle ogólna, by pomieściła wszelkie aspekty badań dotyczące ośrodkowego układu nerwowego. Po namyśle zaproponował nazwę DNI NEUROPSYCHOFARMAKOLOGICZNE. W pełni to zaakceptowałem i ponownie mocno zaznaczyłem, iż pierwszą tego typu nową konferencję zorganizuję na wiosnę 1991 r. Prof. **J. Maj** oznajmił to zebranym na zakończenie spotkania sprawozdawczego, co spotkało się z ich entuzjastycznym przyjęciem. Postanowiliśmy, że konferencje organizowane będą przez pracowników Katedry Farmakologii w Zabrze ŚAM wspólnie z Oddziałem Śląskim Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego oraz Instytutem Farmakologii PAN w Krakowie.

W wyniku transformacji ustroju nastąpiła zmiana finansowania badań naukowych. W roku 1991, jak obiecałem, zorganizowałem pierwszą konferencję z nowego cyklu: Dni Neuropsychofarmakologiczne. Miejsce pozostało to samo – Dom Nauczyciela w Ustroniu-Jaszowcu, termin podobny – 28–30 kwietnia. Osobiście byłem bardzo podekscytowany możliwością działania na rzecz podtrzymania integracji naszego środowiska naukowego. Cieszyłem się z pełnej akceptacji tego pomysłu przez Pana Prof. **Maja**. Profesor aktywnie uczestniczył w konferencjach.

Ta pierwsza konferencja była bardzo skromna, każdy z uczestników wyluskał na przyjazd ostatnie grosze. Program zebrania naukowego powielono na kserografie, zabrakło funduszy na wydanie pamiętnika z obrad. Tym razem nie dostaliśmy dodatkowego wsparcia na wyżywienie. Ale uczestnicy nie zawiedli, wszyscy byli pełni entuzjazmu, a w ciągu trzech dni przedstawiono 35 doniesień naukowych. Podczas otwarcia usłyszeliśmy wiele krzepiących słów z ust Prof. **Jerzego Maja**. Pobrzmiewała w nich co prawda nuta niepewności co do losów polskiej farmakologii w przyszłości, niemniej dominowały nadzieja i optymizm. I to drugie po latach się sprawdziło.

W roku 1992 nastąpiła totalna zapaść finansowa nauki, w związku z czym II Dni Neuropsychofarmakologiczne odbyły się dopiero w roku 1993 (29–30 maja), gdy poszczególne ośrodki ponownie uzyskały fundusze na badania naukowe.

III Dni zorganizowano w tym samym miejscu w dniach 23–25 maja 1994 r. Sytuacja ekonomiczna nauki polskiej stawała się bardziej stabilna, ośrodki naukowe w kraju odzyskiwały „oddech” i impet do pracy naukowej. Uczestnicy wygłosili 47 referatów naukowych. Po raz pierwszy w obradach brali udział cudzoziemcy, a mianowicie niemieccy uczeni Dr **S. Schulte** i Dr **B. Schummer** z Instytutu Farmakologii i Toksykologii w Mannheim Uniwersytetu w Heidelbergu. Przebywali oni na miesięcznym stażu w Katedrze Farmakologii w Zabrze-Rokitnicy i gościnnie wygłosili swe doniesienia w języku angielskim. Zdaniem uczestników konferencja była wysoce udana. Zespół organizatorów wydał materiały pokonferencyjne ze streszczeniami. Nowością było przygotowanie streszczeń również w języku angielskim. Podjęto próbę stworzenia logo konferencji, ale przedstawiony projekt nie zyskał akceptacji uczestników.

Podobnie przebiegła czwarta edycja tych wiosennych spotkań, tym razem w dniach 22–24 maja 1995 r. Począwszy od tej konferencji przyjęto logo Dni Neuropsychofarmakologicznych w postaci szurka w okularach. Zaprojektował je młody asystent Katedry Farmakologii **Maurycy Porc**. Logo to było odtąd umieszczane na okładkach książeczek ze streszczeniami referatów wydawanych podczas wszystkich kolejnych Dni, stając się ich symbolem aż do ostatniej edycji w 2013 r.

Na piątej konferencji z tego cyklu (27–29 maja 1996 r.), aby zwiększyć krąg osób poinformowanych o naszych specjalistycznych sympozjach odbywających się w Polsce, podjęto decyzję, iż niezależnie od książeczki ze streszczeniami wystąpień w języku polskim, streszczenia w języku angielskim będą odtąd publikowane w czasopiśmie „Polish Journal of Pharmacology”. Zdecydowano też o przeniesieniu spotkań do nowego ośrodka, oferującego wyższy standard (pokoje z łazienkami, lepsze wyżywienie). W ten sposób VI, VII i VIII Dni (w l. 1997–1999) miały miejsce w DW Ziemowit w Ustroniu-Zawodziu.

Wciąż udoskonalano formułę tych naukowych konferencji: podczas VIII Dni po raz pierwszy nie wydano pamiętnika ze streszczeniami w języku polskim, lecz jedynie streszczenia w języku angielskim, które opublikowano równolegle w „Pol. J. Pharmacol.”. W trakcie obrad rozgorzała dyskusja, czy aby nie wygłaszać doniesień w języku angielskim, po dyskusji postanowiono jednak pozostać przy języku polskim, traktując te konferencje jako „poligon” dla młodych pracowników nauki. Postanowiono natomiast zapraszać gości z zagranicy z wykładami programowymi prezentowanymi również w języku angielskim.

Począwszy od 2000 r. spotkania organizowano w DW Jawor w Ustroniu Jaszowcu. Dom był w miarę komfortowy, ceny przystępne oraz ładna sala konferencyjna, co stwarzało dobre warunki do organizacji sympozjów. Co więcej, finansowanie z budżetu oraz od sponsorów

pozwoili na zapraszanie wykładowców nawet z zagranicy i pokrywanie im kosztów pobytu na konferencji. Wśród zaproszonych zagranicznych prelegentów byli profesorowie: **R.M. Kostrzewa** (USA – kilkakrotnie), **P. Sokoloff** (Francja), **J.L. Cadet** (USA), **T. Maliński** (USA – dwukrotnie), **Fl. Tarazi** (USA), **J. Segura-Aguilar** (Chile), **Y. Tizabi** (USA), **M. Toborek** (USA) i **A. Danysz** (Niemcy). Prezentowali oni aktualne postępy w badaniach różnych aspektów funkcji ośrodkowego układu nerwowego.

W dniu 9 lutego 2003 r. zmarł prof. **Jerzy Maj**. Polska nauka poniosła ogromną stratę. Nowym dyrektorem Instytutu Farmakologii PAN został prof. **Edmund Przegaliński**, który w pełni wspierał kontynuację konferencji. Dzięki temu mogliśmy organizować i poszerzać o nowe formy naszą działalność.

Prócz dbałości o sprawny przebieg konferencji i wysoką wartość naukową referatów organizatorzy starali się uatrakcyjnić coroczne spotkania programem socjalnym. Pozyskani sponsorzy niewielkimi sumami wspierali konferencje, w zamian prezentując swoje produkty na wystawach towarzyszących. Środki te pomogły opłacać wynajem sali konferencyjnej oraz wspierały finansowo organizację spotkań towarzyskich, wycieczek, występów regionalnych zespołów itp. Czasem pozwalało to zakupić beczkę lokalnego piwa „Brackie” do swobodnej dystrybucji uczestników w dniu ich przyjazdu lub opłacić biesiadę składającą się z regionalnych specjałów. Organizowano też specjalne okolicznościowe spotkania naukowo-towarzyskie poświęcone poszczególnym uczonym zasłużonym dla badań naukowych i organizacji Dni Neuropsychofarmakologicznych, jak np. Doc. **Krystynie Kmiecik-Koładzie**, Prof. **Zbigniewowi S. Hermanowi**, Prof. **Jerzemu Vetulaniemu**, Prof. **Edmundowi Przegalińskiemu** i Prof. **Ryszardowi Brusowi** (obaj w 2008 r. odchodziliśmy na emeryturę).

Ponieważ na nasze sympozja zgłaszało się coraz więcej uczestników, począwszy od XIII edycji (2004 r.) wprowadzono możliwość przedstawiania wyników badań w formie plakatów. Jednocześnie podjęto decyzję, że w roku organizacji Kongresu Polskiego Towarzystwa Farmakologicznego Dni Neuropsychofarmakologiczne zostaną włączone w jego program jako wydzielone Sympozjum utrzymujące nazwę i numer spotkania.

XVII Dni Neuropsychofarmakologiczne z 2008 r. były ostatnimi zorganizowanymi przez Zespół kierowany przez autora wspomnień, co wynikało z odejścia organizatora na emeryturę. Sympozja naukowe w tym samym kształcie organizował nadal do roku 2013 (XXII Dni) Zespół kierowany przez dr **Monikę Rykaczewską-Czerwińską**.

Należy wspomnieć jeszcze o innym ważnym wydarzeniu naukowym. Na prośbę Prof. **Jerzego Maja** Zespół pod moim kierunkiem zorganizował w dniach 5–8 listopada 1984 r.

międzynarodową konferencję naukową z udziałem polskich i wschodniemieckich farmakologów pod nazwą: „Joint Meeting with the Pharmacological Society of German Democratic Republic”. Obrady zorganizowane w Domu Nauczyciela w Ustroniu-Jaszowcu prowadzone były w języku angielskim. Wygłoszono 37 referatów, z czego 17 przedstawili zaproszeni z Niemieckiej Republiki Demokratycznej goście. Należy podkreślić, że wśród przybyłych niemieckich wykładowców dwóch było z ówczesnej Republiki Federalnej Niemiec. To pozwoliło na spotkanie farmakologów niemieckich z obu stron dzielącej ich granicy.

Podsumowując, Konferencje Wiosenne oraz Dni Neuropsychofarmakologiczne organizowane od 1979 r. integrowały środowisko naukowe zajmujące się różnymi aspektami badań ośrodkowego układu nerwowego, a także były dobrą szkołą dla młodych badaczy, którzy zarówno mogli przygotować się do odpowiedniego przedstawiania wyników swych badań, jak też posłuchać kolegów i znakomitych wykładowców z całego świata. Pozwoliły też spojrzeć na autorytety naukowe od strony prywatnej (towarzyskiej). Jako organizator i autor wspomnień uważam, iż był to istotny fragment w działalności wszystkich, którzy parali się szeroko pojętą neuropsychofarmakologią w ubiegłym wieku i na początku obecnego. Ogromną zasługę dla tej aktywności położył Prof. **Jerzy Maj**, który patronował naszym działaniom i je wspierał.

*Niniejsze wspomnienia poświęcam śp. Prof. dr. hab. Jerzemu Majowi,
byłemu Dyrektorowi Instytutu Farmakologii PAN w Krakowie, obecnie jego patronowi.*

*Prof. zw. dr hab. n. med. Ryszard Brus
Emerytowany Profesor
Śląskiego Uniwersytetu Medycznego
w Katowicach*

Prof. J. Maj i dr hab. R. Brus
w drodze na konferencję. 1979 r.
Z archiwum Autora

Referat wygłasza prof. Jerzy Maj. 1981 r.
Fot. R. Brus

Profesorowie Jerzy Maj i Zbigniew Herman w kularach i przy stole w naukowych dyskusjach. 1979 r.
Fot. R. Brus

Profesorowie J. Maj, Z. Herman, Z. Kleinrok
oraz R. Brus i E. Przegaliński (w 2 rzędzie).
1984 r. *Z archiwum Autora*

Profesorowie H. Trzeciak, J. Maj, Z. Herman,
R. Brus i E. Przegaliński. 1995 r.
Z archiwum Autora

22 października 2019 r. w siedzibie Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie przy ul. Sławkowskiej 17 odbyła się konferencja zatytułowana „Wspomnienie o prof. Jerzym Maju, twórcy polskiej szkoły psychofarmakologii”, zorganizowana z okazji nadania imienia prof. Jerzego Maja Instytutowi Farmakologii PAN w Krakowie.

Fot. R. Brus